

บทเรียนสันติวิธี โดยการใช้ความรุนแรงผ่านอำนาจรัฐ จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus จิตวิญญาณผู้ไม่แพ้ เนลสัน แมนเดลา

The Peace Lesson of Non – Violence through The State Power in The film Invictus

ธนา มณีพฤษัก^{1*}

Tana Maneepruk^{1*}

¹ อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

¹ Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Political Science, Hatyai University

*Corresponding author, E-mail: tana_m@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยรัฐ จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus จิตวิญญาณผู้ไม่แพ้ เป็นการศึกษาโดยใช้ รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการตีความและวิเคราะห์ (Interpretative and textual analysis) ในเรื่องการใช้ความรุนแรงผ่านอำนาจรัฐ โดยศึกษาจากภาพยนตร์เรื่อง Invictus จิตวิญญาณผู้ไม่แพ้ เป็นหลัก ส่วนเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การทบทวนวรรณกรรมจากทั้งภายในและต่างประเทศ และจากกรณีศึกษา (Case Studies) แล้วนำมาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความสมานฉันท์ที่จะเกิดขึ้น แก่สังคม จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus สามารถถอดบทเรียนได้เป็น 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การเลือกตั้ง เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการอธิบายสังคมในประเด็นความต้องการของผู้คนอย่างมีกระบวนการ 2) การเปลี่ยนศัตรูเป็นมิตร 3) การเปลี่ยนความรักเป็นการกระทำ

คำสำคัญ การใช้ความรุนแรงผ่านอำนาจรัฐ, การให้อภัย

Abstract

This research aims to A study of the use of peaceful means in resolving conflicts by the state from Invictus movie. It was a study using qualitative research methodology, Emphasizing interpretation and analysis. (Interpretative and textual analysis) on non - violence through state power. By studying the movie Invictus, is mainly for other related documents such as literary reviews from both within and outside the country. And from the case studies and analyzed to obtain the results of the research, which found that the

reconciliation that will occur in society. The Lessons can be drawn in three main points:
1) Election as it is an important tool for explaining society's needs in a procedural way 2)
Turning enemies into friends 3) Turning love into action

Keywords: Non – Violence by The State Power, Forgiveness

บทนำ

ภาพยนตร์ เรื่อง Invictus ชื่อแปลเป็นภาษาไทยว่า จิตวิญญาณผู้ไม่แพ้ โดยผู้กำกับ คลินต์ อีสต์วู้ด (Clinton Eastwood) ออกฉายในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2552 และได้รับเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ในสาขานักแสดงนำชายยอดเยี่ยม ในปี 2009 ซึ่ง มอร์แกน ฟรีแมน (Morgan Freeman) ผู้ซึ่งรับบทเป็นเนลสัน แมนเดลา ประธานาธิบดีผิวสีคนแรกของแอฟริกาได้รับรางวัลนี้ไปครอง

ภาพยนตร์เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงประเด็นที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของพัฒนาการทางการเมืองในประเทศแอฟริกาใต้ ในยุคซึ่งมีการแบ่งแยกในประเด็นทางสีผิว ซึ่งยังคงความเข้มข้นเป็นอย่างมาก ในประเทศแอฟริกาใต้ขณะนั้น และยังไม่ได้มีการรวมตัวกันอย่างสนิทใจมากนัก ของผู้คนในชาติ ในประเด็นเรื่องการเหยียดผิว สิ่งที่เกิดขึ้นสำหรับผู้คนในชาติ ทำให้เห็นว่าเพียงแต่สีผิวที่แตกต่างกันของมนุษย์ สามารถกำหนดความรุนแรงของคนภายในชาติถึงขั้นทำร้ายร่างกาย มุ่งหมายจะเอาชีวิตกันได้

การบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสันติวิธีของภาพยนตร์เรื่องนี้ ด้วยวิธีการเล่าผ่านตัวละครหลักของเรื่อง คือ ประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา เจ้าของรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ในปี 1993 ซึ่งได้รับการปล่อยตัวจากการถูกจองจำมานานกว่า 27 ปี คำฉนวนการถูกจองจำ โดยเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 5 สิงหาคม 1962 และได้รับการปล่อยตัวเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 1990 (Hepple, 2013) และเมื่อออกจากคุกจนได้รับการเลือกตั้งกลายเป็นประธานาธิบดีแห่งประเทศแอฟริกาใต้ และเมื่อวันที่เนลสัน แมนเดลา ยังคงกล้ายืนหยัด ต่อสู้ และให้อภัย ยึดมั่นในหลักการสันติวิธี เพื่อสร้างสันติภาพแก่สังคมที่ประชาชนยังคงต้องการเรียกร้องความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยทุกวิธีการที่เนลสัน แมนเดลาได้แสดงออกนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นวิธีการที่จะมาซึ่งความปรองดอง ปราศจากความรุนแรง เขาจึงกลายเป็นตำนานของผู้คนทั่วโลกทุกยุค ทุกสมัย โดยเฉพาะผู้ที่สนใจศึกษาการสร้างความปลอดภัยและสันติวิธี เขาจะถูกจดจำในฐานะผู้นำที่ต่อสู้มาตลอดชีวิต ยอมเสียสละทุกอย่าง แม้กระทั่งชีวิตของตนเอง เพื่อให้ได้มาซึ่ง อิสรภาพ ความยุติธรรมและความเท่าเทียมที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้คนในสังคม (ณัชชาภัทร อมรกุล, 2563)

เพราะชีวิตของเนลสัน แมนเดลานั้น ได้ประสบพบเจอกับประสบการณ์การโดนกระทำโดยความรุนแรงอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการล้อมปราบโดยเจ้าหน้าที่รัฐ หรือประชาชนผิวขาวที่ทำให้การใช้ความรุนแรงของมนุษย์ด้วยกันเกิดขึ้นเพียงเพราะแค่สีผิวที่แตกต่างกันเท่านั้น หรือในช่วงระหว่างที่ถูกจองจำในเรือนจำ ที่ต้องอาศัยอยู่ในห้องขังเล็ก ๆ บนเกาะโรบเบน (Robben Island) อยู่ห่างจากชายฝั่งเคปทาวน์ ในประเทศแอฟริกาใต้ไปประมาณ 7 กิโลเมตร ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้คุมขังนักโทษทางการเมืองที่มีชื่อเสียงอีกมาก ในช่วงยุคสมัยของการแบ่งแยกสีผิวในประเทศแอฟริกา

ชีวิตของเนลสัน แมนเดลาในขณะที่ถูกจองจำนั้น ไม่ได้มีความสะดวกสบาย มีหน้าข้าผู้คุมเรือนจำ ซึ่งเป็นคนผิวขาวมีความรังเกียจคนผิวดำมาเป็นทุนเดิม ก็ใช้ความรุนแรงแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ จนเป็นความปกติวิสัยในการปฏิบัติงาน เลือกใช้ความรุนแรงในการบีบบังคับเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ หรือใช้วิธีการให้ทรมานและลดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เช่น ให้อาหารน้อยกว่านักโทษผิวขาว อนุญาตให้เข้าเยี่ยมได้ 1 คน และ จดหมาย 1 ฉบับ ในทุก ๆ 6 เดือน (Kathrada, 2016) และเมื่อได้รับจดหมายก็โดนทำลายข้อความจนไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาจากจดหมายได้ แต่เนลสัน แมนเดลา หาได้ยอมแพ้กับการถูกกดขี่ไม่ ในทางตรงข้าม เนลสัน แมนเดลาใช้แนวทางสันติวิธีในการตอบโต้ความรุนแรง โดยการเรียนรู้พฤติกรรมของผู้คุมผิวขาว หรือไม่ว่าจะเป็นการเรียนภาษาที่คนผิวขาวใช้สื่อสาร ซึ่งเป็นประตูในการทำ ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ โดยการทำความเข้าใจศัตรูให้ได้ ถือเป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ ดั้งที่ตำราพิชัยสงครามของซุนวูได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “รู้เขารู้เรา ร้อยรบ มีรู้พ่าย” ซึ่งถ้าจะแปลความจาก วลีดังกล่าว หาใช่การที่ต้องทำการสู้รบและชนะทุกครั้ง ตามที่หลาย ๆ คนแปลความหรือถ่ายทอด ความหมาย แต่การ มีรู้พ่าย อาจจะหมายถึงผลเสมอได้เช่นเดียวกัน แต่กระนั้น การเรียนรู้คู่แข่ง หรือศัตรู ในความหมายของคู่ต่อสู้ฝ่ายตรงข้าม ก็ยังคงมีความสำคัญที่สุด ซึ่งการที่แมนเดลาเลือกปฏิเสธความ รุนแรงในการเรียกร้องสิทธิในขณะที่ถูกต้องขัง ทำให้เกิดระบบการดูแลผู้ต้องขังที่ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน มากขึ้น โดยสมัชชาสหประชาชาติมีมติให้ปรับปรุงข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners-SMRs) หรือโดยให้ ชื่อ ย่อ ของ ข้อกำหนดฉบับนี้ว่า “ข้อกำหนดเนลสันแมนเดลา” (The Nelson Mandela Rules) เพื่อเป็นเกียรติ แก่นายเนลสัน แมนเดลา อดีตประธานาธิบดีแอฟริกาใต้ผู้ใช้ชีวิตช่วงหนึ่งในเรือนจำและได้รับการยกย่อง ให้เป็นวีรบุรุษที่ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียม นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติยัง กำหนดให้วันที่ 18 กรกฎาคมของทุกปี ซึ่งเป็นวันเนลสันแมนเดลาสากล (Nelson Mandela International Day) เป็นโอกาสในการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างมี มนุษยธรรม รวมทั้งส่งเสริมสิทธิและคุณค่าของผู้ต้องขังในฐานะส่วนหนึ่งของสังคม (สถาบันเพื่อการ ยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2564)

ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลาจะเคยอ่านหนังสือตำราพิชัยสงครามของ ซุนวูหรือไม่ แต่สิ่งที่เนลสัน แมนเดลาทำให้ปรากฏต่อสาธารณชนนั้น ล้วนแล้วเป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ชั้น ยอด ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในหลักการการต่อสู้ที่แยกค่ายโดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงให้เกิดขึ้น โดย วลีหรือประโยคจากข้อบันทึกในตำราพิชัยสงครามที่ตรงกับสิ่งที่เนลสัน แมนเดลาได้กระทำอย่างมากที่สุดคือ “รบร้อยชนะร้อย ยังหาใช่ความยอดเยี่ยมไม่ มิต้องรบแต่ชนะได้ จึงเป็นความยอดเยี่ยม” (Gary, 2007) เพราะสุดท้ายแล้วเมื่อใดหากต้องทำสงคราม เมื่อนั้นสันติภาพก็เป็นอันต้องยุติไป และราคาที่ต้องจ่าย ในสงคราม ไม่เคยคุ้มค่างับสันติสุขที่สังคมใฝ่หาหรือปรารถนาจะพบเจอ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการใช้แนวทางการสร้างสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยรัฐ จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus จิตวิญญาณผู้ไม่แพ้

แนวคิด ทฤษฎี

แนวคิดการใช้ความรุนแรงจากอำนาจรัฐ

แม็กซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน (Munro, 2013) ได้พูดถึงการใช้ความรุนแรงจากรัฐว่า อำนาจรัฐเป็นการผูกขาด (Monopoly) การใช้ความรุนแรงในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเหนือสิทธิของพลเมือง บังคับให้ประชาชนทำในสิ่งที่รัฐต้องการแม้ว่าสิ่งนั้นจะขัดต่อความรู้สึก หรือ ศีลธรรมอันดีของสังคม เพื่อให้ได้มาซึ่งความสงบเรียบร้อยตามรัฐกล่าวอ้าง

จุดสำคัญของการสถาปนาความรุนแรงจากรัฐนั้น คือการสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจ โดยผ่านการกำหนดโดยกฎหมาย ซึ่งภายใต้กรอบกติกาของรัฐสมัยใหม่ ความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงนั้น มักจะสัมพันธ์อยู่กับอำนาจในทางกฎหมายเสมอ เพราะในท้ายที่สุดแล้วนั้นชุมชนหรือสังคมจะมีข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดว่าเงื่อนไขแบบใดที่สามารถเรียกว่าความชอบธรรม และผู้ใดคือผู้ที่ใช้อำนาจนั้นด้วยความชอบธรรม (Kritdikorn, 2019) และถ้าหากเชื่อว่าอำนาจ เป็นสิ่งที่กำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมของสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์การทั้งหมดในสังคม โดยจะต้องให้พวกเขาต้องทำตาม อำนาจนั้นก็หมายถึงการใช้กำลังในกรณีที่เป็นเท่านั้น (Lasswell and keplan,1950)

มาคิอาเวลลี (Machiavelli) เสนอแนวคิดในการอนุญาตให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจด้วยการที่ควรจะใช้ความรุนแรงหรือใช้กำลังหากมีความจำเป็นที่ต้องกระทำเช่นนั้น ซึ่งมาคิอาเวลลีเรียกว่า คุณธรรม (ธนา มณีพฤษ, 2555) ซึ่งเป็นการให้ความชอบธรรมอย่างเปิดเผยต่อผู้ปกครองที่จะกระทำการใช้ความรุนแรงเพื่อปกป้องตำแหน่งการมีอำนาจ และคงรักษาอำนาจนั้นไว้ มาคิอาเวลลีเห็นว่ารัฐควรปกครองโดยผู้ปกครองที่มีความเฉลียวฉลาดอย่างสุจริตใจและในภาวะจำเป็นก็สามารถโหดร้ายและเด็ดขาดเช่นราชสีห์ ในรูปแบบของการสร้างกองกำลังเพื่อให้รัฐสามารถมีความเข้มแข็งได้ตลอดเวลา (Paige, 2009)

แนวคิดทฤษฎีเรื่องสันติภาพ

โยฮัน กัลตุง (Galtung, 1999) ได้อธิบายความหมายคำว่า สันติภาพ ว่าเป็นการปราศจากภาวะความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และความรุนแรงทางวัฒนธรรม และสันติภาพ คือ การแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง ที่ไม่ใช่ความรุนแรง และสร้างสรรค์ ซึ่งมีนักวิชาการสำคัญคือ เอ ริชาร์ด คอนราด (A. Richard Konrad) คือผู้เริ่มต้นตั้งคำถามกับวางสมมติฐานว่าความร่วมมือที่จะทำการฆ่าเป็นวิธีการที่ทรงประสิทธิภาพเพียงรูปแบบเดียวที่สามารถจะจัดการความรุนแรง ไม่ว่าจะระดับของความรุนแรงนั้นจะเป็นการข่มขืนปัจเจกหรือในระดับของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ คอนราดอธิบายต่อว่า ทฤษฎีเรื่องความรุนแรงนั้น วางสมมติฐานอยู่สามข้อ ข้อแรกคือ เรา รู้จักทางเลือกแบบไร้ความรุนแรงทั้งหมด ข้อสองคือ ได้มีความพยายามที่จะเลือกใช้วิถีแห่งสันติวิธีแล้ว และข้อสามคือ ความพยายามทั้งหมดไม่ประสบผลสำเร็จ แต่

สมมติฐานนี้ไม่เป็นความจริง (Piage, 2009) เพราะทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรงทั้งหมด นั้นมีมากมายไม่สิ้นสุด ความล้มเหลวอาจจะเกิดขึ้นเพราะให้เวลาและทรัพยากรกับทางเลือกแบบไร้ความรุนแรงน้อยเกินไป รวมทั้งอาจจะมีสาเหตุอื่นที่เกี่ยวข้องอีกมาก

มีข้อค้นพบบางอย่างที่ทำให้พอจะยืนยันได้ว่า การฆ่าหรือการใช้ความรุนแรงนั้นไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์ แนวคิดของ Eibl-Eibesfeldt ได้รับการยืนยันว่าจากข้อค้นพบของ Grossman (1995) (อ้างถึงใน Piage, 2009) ว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ นั้น เมื่ออยู่ในสนามรบไม่ได้พยายามจะฆ่าข้าศึกฝั่งตรงข้ามเพียงแต่ต้องการปกป้องชีวิตของเขาหรือของเพื่อนเท่านั้น ซึ่ง Eibl-Eibesfeldt (1979) เป็นนักมานุษยวิทยาแนวชาติพันธุ์ ได้ค้นพบลักษณะของทางชีววิทยาที่เป็นพื้นฐานของจิตวิญญาณที่จะไม่ทำการฆ่าฟันกัน ในงานของเขามีข้อสังเกตว่า สัตว์หลายสายพันธุ์มีลักษณะร่วมในแง่ที่ความรุนแรงก้าวร้าวถูกทำให้เป็นพิธีกรรม เพื่อไม่ให้เกิดการทำร้ายทางกายภาพ และเอาเข้าจริงแล้วมนุษย์ก็มีลักษณะที่วานี้โดยมีการพัฒนาเครื่องมือหลากหลายชนิดเพื่อหลีกเลี่ยงการนองเลือด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณรงค์ฤทธิ์ อารยะชัยกุล (2016) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางสร้างสันติภาพของ เนลสัน แมนเดลา ตามหลักพุทธวิธี ซึ่งจากการวิจัยพบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถยกระดับคุณค่าทางจิตใจของผู้คน ทำให้ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เกิดความสงบสุข โดยมีวิธีการที่ทรงคุณค่า คือ ทาน ได้แก่ การแบ่งปัน การเสียสละ และการให้อภัย, ปิยาวาจา คือการกล่าววาจาที่เป็นจริง ด้วยน้ำใจ ด้วยเหตุผล, อัตถจริยา คือการแสดงออกซึ่งการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สุดท้ายสมานัตตา เป็นการปฏิบัติตนด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย และแนวทางการสร้างสันติภาพของเนลสัน แมนเดลา มี 4 แนวทางหลัก คือการวางตนให้เหมาะสมในทุกสถานการณ์ด้วยความกล้าหาญ ยึดมั่นในหลักการ เยือกเย็น ในการสื่อสาร รับผิดชอบต่อผู้นำและผู้ตาม มีปณิธานอุทิศตนเพื่อส่วนรวมอย่างแรงกล้า ไม่ย่อท้อเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม

Daide Morselli & Stefano Passini (2010) ทำการศึกษาในชื่อเรื่อง Avoiding Crimes of Obedience: A Comparative Study of the Autobiographies of M. K. Gandhi, Nelson Mandela, and Martin Luther King Jr. จากผลการศึกษาพบว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกนั้น เกิดจากประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก และการพบเจอประสบการณ์ที่หลากหลาย ในช่วงวัยรุ่นเป็นส่วนที่สำคัญที่บุคคลจะแสดงออกถึงการไม่เชื่อฟัง จากการค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมและการสื่อสารในครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ลดการใช้ความรุนแรงปัจเจกได้

Ruixue Jia, Pinghan Liang (2012) ได้ทำการศึกษาเรื่อง Government Structure and Military Coups จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ให้กำเนิดทฤษฎีเงื่อนไขและอุปสรรคของการทำรัฐประหาร ที่ชื่อว่า “โมเดลของ Jia กับ Liang” โดยผู้วิจัยทั้งคู่ระบุผลของการวิจัยว่า การรัฐประหารมีส่วนสัมพันธ์กับการกระจายอำนาจการเมืองการปกครอง (decentralization) อย่างมีนัยสำคัญ ข้อเสนอของผู้วิจัยทั้งคู่ คือ

การรัฐประหารจะทำได้ยากขึ้นหากประเทศใดก็ตามมีลักษณะการบริหารจัดการการเมืองแบบกระจายอำนาจ

ประจักษ์ ก้องกีรติ (2545) ได้ทำการเรื่อง ก่อนจะถึง 14 ตุลาฯ : ความเคลื่อนไหวทางการเมือง วัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชน ภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร (พ.ศ. 2506-2516) พบว่า ในทศวรรษที่ 2500 กลุ่มปัญญาชนและนักศึกษาได้ก่อตัวขึ้นเป็นกลุ่มทางสังคมทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ อันมาซึ่งนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทั้งสองกลุ่มมีบทบาทเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของสังคม นักศึกษาจำนวนหนึ่งได้ก่อตัวเป็นเครือข่ายทางวาทกรรมแสดงความคิดแปลกใหม่หลากหลายผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่พวกเขาทำขึ้น

ขบวนการนักศึกษาปัญญาชนก่อน 14 ตุลาคม 2516 ได้รับความคิดอุดมการณ์จากสองแหล่งที่สำคัญคือ จากภายนอก (ประเทศ) และภายใน (อดีต) ของสังคมไทยเอง ส่งผลให้พวกเขามีลักษณะหลากหลายทางอุดมการณ์ คือเป็นทั้งชาตินิยม ซ้ายใหม่บวกซ้ายเก่า และกษัตริย์นิยม

และแม้ว่ากระแสทางความคิดจะหลากหลายแตกต่างกันทางอุดมการณ์ แต่ก็มีจุดร่วมขมวดเป็นปมเดียวกัน มุ่งไปที่การต่อต้านเผด็จการทหาร เรียกร้องประชาธิปไตย และในที่สุดวาทกรรมทุกกระแสก็ปรากฏตัวร่วมกัน ในการเดินขบวนของนักศึกษาประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทเรียนสันติวิธี โดยการไม่ใช้ความรุนแรงผ่านอำนาจรัฐ จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus จิตวิญญาณผู้ไม่แพ้ เนลสัน แมนเดลา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แบบวิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive) ซึ่งผู้วิจัยเริ่มศึกษาประวัติของเนลสัน แมนเดลา ในบทความวิจัยและสื่อต่าง ๆ เน้นในช่วงที่เนลสัน แมนเดลาถูกจับกุม ใช้ชีวิตในขณะอยู่ในเรือนจำ และช่วงเวลาที่ได้รับการปลดปล่อยสู่อิสรภาพ โดยเรื่องราวหลัก ๆ ของชีวิตเนลสัน แมนเดลาหลังจากการถูกปล่อยตัวและก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศแอฟริกาใต้ รวมไปถึงวิธีการที่เนลสัน แมนเดลาใช้ในการจัดการความขัดแย้ง จะศึกษาผ่านภาพยนตร์เรื่อง Invictus เป็นหลัก ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่ถูกสร้างมาจากชีวิตจริงในขณะที่แมนเดลา ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศแอฟริกาใต้

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล Scott (2006) ให้หลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารซึ่งวิธีการคัดเลือกเอกสารที่เกี่ยวข้อง จะประกอบด้วย 1) มีความถูกต้อง (Authenticity) โดยที่เอกสารที่เลือกมาจะต้องมาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ มีความถูกต้อง เกี่ยวเนื่องกับบริบทของสถานการณ์ตามเนื้อหา 2) มีความน่าเชื่อถือ (Credibility) เป็นเอกสารที่สามารถค้นหาแหล่งอ้างอิงเพื่อยืนยันและไม่มีกบฏบิดเบือนเนื้อหาจากความเป็นจริง 3) มีความเป็นตัวแทน (Representative) คือการที่เอกสารนั้นสามารถใช้เป็นตัวแทนกลุ่มประชากร หรือใช้แทนเอกสารประเภทเดียวกันได้ 4) มีความชัดเจน (Meaning) เป็นเอกสารที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ชัดเจน สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดสันติวิธีของเนลสัน แมนเดลา จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus พบว่า มีแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับด้านความขัดแย้งและสันติวิธีดังต่อไปนี้

1. การเลือกตั้ง (Election)

ภาพยนตร์เรื่อง Invictus เริ่มต้นฉากแรกด้วยเหตุการณ์โศกเศร้าที่สุดในประวัติศาสตร์แอฟริกาใต้ คือการปล่อยตัวเนลสัน แมนเดลา หลังจากถูกจำคุกยาวนานกว่า 27 ปี ด้วยความผิดฐานกบฏ และการก่อการร้าย และมีภาพเหตุการณ์การเลือกตั้งเกิดขึ้นนำมาสู่การก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีผิวสีคนแรกของแอฟริกาใต้ ท่ามกลางความขัดแย้งที่ยังไม่สิ้นสุดสำหรับการแบ่งแยกสีผิวของคนในชาติ วลีคลาสสิก โดย Lincoln อดีตประธานาธิบดีสหรัฐฯว่า Democracy is regime of people for people by people ซึ่งในบรรดาคำตอบที่มากมายหลากหลายนั้น คำตอบที่ดูเหมือนว่าจะกะทัดรัด เข้าใจง่าย และถูกอ้างอิงถึงมากที่สุดคำตอบ หนึ่งคือนิยามประชาธิปไตยที่ว่า เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งมาจากสุนทรพจน์อมตะของประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) นั้นนิยามประชาธิปไตยดังกล่าวแม้จะใช้คำง่าย ๆ และมีความหมายค่อนข้างกว้าง (สติธ ธานีโชติ, 2563)

การตั้งคำถามที่สำคัญสำหรับการอธิบายสังคมการเมืองในภาวะสมัยใหม่ (Modernity) ที่มีความแตกต่างกันทางชนชั้น คือคำถามที่ว่า ประชาชนคืออะไร คำถามนี้ได้คลายความเขม็งเกรียวลงไปมาก ในทางการเมืองเมื่อผ่านกลไกของการเลือกตั้ง ไม่นับรวมข้อยกเว้นบางอย่าง เช่น เด็ก ๆ ย่อมไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เท่ากับว่าไม่ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางการเมืองในสถาบัน ไม่ว่าจะเป็นสังคมการเมืองแบบใดก็ตาม แต่กระนั้น ในวันเลือกตั้งก็ปรากฏการใช้อำนาจทางการเมืองอย่างมโหฬารไม่ว่าจะเป็นผู้ลากมาดี มหาเศรษฐี ไปกระทั่งคนยากจน ถึงจะเป็นแม้แค่เพียงวันเดียวเท่านั้น ที่ทำให้เสียงที่ไร้เสียง (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2558) ถูกแสดงออกมาเป็นตัวเลขที่มีความหมายและทรงพลัง เพราะเมื่อการปกครองเป็นไปตามหลักการของตัวเลขที่จำนวนมากกว่า เราจึงใช้ตัวเลขจำนวนที่มากกว่าของจำนวนบัตรเลือกตั้ง แทนการนับจำนวนผู้รอดชีวิตในการทำสงคราม เพื่อจะพิสูจน์ว่าฝ่ายใดมีผู้รอดชีวิตมากกว่า ฝ่ายนั้นจึงจะได้เป็นผู้ครองอำนาจในสังคมการเมืองแบบโบราณ ท้ายที่สุดแล้ว คำกล่าวที่ว่า การเลือกตั้งเป็นฐานของการขึ้นครองอำนาจเป็นวิธีการที่พิสูจน์ด้วยกาลเวลายาวนานมาแล้ว ในประวัติศาสตร์การต่อสู้ของมนุษยชาติ คือการได้พิสูจน์ว่าการเลือกตั้งเป็นนวัตกรรมทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่มาก ที่เราตัดสินว่าใครจะขึ้นครองอำนาจโดย Ballots ไม่ใช่ Bullets คือตัดสินด้วยบัตรลงคะแนนเสียง มิใช่ตัดสินด้วยลูกปืนแบบสมัยก่อน จึงถือได้ว่าการเลือกตั้งเป็นก้าวที่ใหญ่มากในการจัดการความขัดแย้งในโลกนี้ และในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นเช่นนี้ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2008)

2. เปลี่ยนศัตรูเป็นมิตร (Transforming Enemies to friends)

หลายครั้งที่ ภาพยนตร์พยายามนำเสนอให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างสันติภาพของ ประธานาธิบดีเนลสัน แมนเดลา โดยการแนะนำให้ผู้ที่สนับสนุนท่าน สร้างสัมพันธ์ไมตรีต่อผู้ที่เคยต่อต้าน ท่าน เพราะเหตุว่าไม่ต้องการสร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นเป็นความรุนแรงเหมือนที่ผ่านมา ดังตัวอย่าง เช่น หัวหน้าทีมอารักขาประธานาธิบดีซึ่งเป็นคนผิวสี ต้องทำงานร่วมกับหน่วยรักษาความปลอดภัยอีกทีมที่เข้ามาสมทบซึ่งทั้งหมดเป็นคนผิวขาว ในช่วงแรกของการเผชิญหน้ากัน มีความไม่พอใจอย่างมากจากกลุ่ม ซึ่งเป็นคนผิวสีเนื่องจากว่ารู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย

ซึ่งในพระคัมภีร์ได้มีบทที่กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “ท่านทั้งหลายได้ยินคำซึ่งกล่าวไว้ว่า จงรักเพื่อนบ้านของท่านและเกลียดชังศัตรูท่าน แต่พวกเขาบอกว่า จงรักศัตรูของท่าน และจงอธิษฐานเพื่อบรรดาคนที่ข่มเหงพวกท่าน เพื่อว่าพวกท่านจะเป็นบุตรของพระบิดาของท่านผู้สถิตในสวรรค์ (เมทธิว 5:43-45, อ้างถึงใน ลูเทอร์, 2563)

การเปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร คือการเปลี่ยนคำยามของผู้ที่อยู่ตรงหน้าของเราให้เป็นอีกอย่างหนึ่ง เพราะถ้าเราบดเคี้ยวที่เรานิยามผู้ที่เห็นต่าง หรือผู้ที่คิดแตกต่างไปจากเราว่าเป็นศัตรูซึ่งต้องถูกกำจัด เราก็จะหาทางที่จะจำกัดเขาหรือกลุ่มคนเหล่านั้น โดยวิธีการที่รุนแรงอาจจะสร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน แต่ถ้าหากเรานิยามผู้ที่คิดเห็นไม่เหมือนกับเรา ว่าเป็นเพื่อน หรือเป็นสหาย สิ่งที่เราจะทำต่อผู้ที่อยู่ตรงหน้าเราคือการสร้างสัมพันธ์ไมตรี อาจจะต้องถึงกับการแสดงออกในเชิงพฤติกรรม เช่น การโอบกอดกับ จับมือกัน หรือแสดงออกในท่วงท่าที่เห็นว่าเป็นใจกัน เพียงหากเป็นเพื่อน เราจะไม่ใช่ความรุนแรงซึ่งกันและกัน แม้ว่าความขุ่นเคืองใจ หรือความขัดข้องหมองใจก็ยังคงมีอยู่ เพราะในเรื่องที่เป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องหรือไปในทางเดียวกัน

3. การเปลี่ยนความรักเป็นการกระทำ (Put love into action)

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งความรัก ซึ่งไม่ว่าใครที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานมา ล้วนแล้วแต่จะเคยได้ยินคำกล่าวนี้ และสิ่งที่อยู่ในพระคัมภีร์พันธสัญญาใหม่ที่จะเป็นการยืนยันความเชื่อหรือข้อความดังกล่าวได้อย่างชัดเจน คือถ้อยคำที่พระองค์ได้เปล่งออกมาขณะที่ถูกตรึงกางเขนอยู่ ทรงกล่าวว่า “พระบิดาเจ้าข้าโปรดอภัยพวกเขาเถิดเพราะพวกเขาไม่รู้ว่าพวกเขาทำอะไรอยู่” (ลูกา 23:26-46, อ้างถึงใน ลูเทอร์, 2563) ประโยคดังกล่าวสามารถอธิบายถึงการแสดงความรักขั้นสุดในการที่เราจะมีความรักที่บริสุทธิ์ใจให้แก่ผู้อื่น

การเปลี่ยนความรักเป็นการกระทำ มีวิธีที่น่าสนใจในหลายรูปแบบ ดังข้อเสนอของชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2564) ในการให้สัมภาษณ์เรื่องสันติภาพไทยกับคำถาม 3 ฝ่าย ว่าการรักษาความขัดแย้งไว้ให้ได้ เป็นเรื่องสำคัญ การพิทักษ์ความความขัดแย้งนั้น เป็นการรักษาความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นกระบวนการทั้งหมดเอาไว้

กล่าวคือเพราะความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติที่วางอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างกัน ระหว่างมนุษย์ การรักษาความขัดแย้งคือการรักษาคุณภาพของความขัดแย้ง คำถามสำคัญคือจะขัดแย้งอย่างไรให้

ดีกว่าเดิม ไม่ใช่การทำลายความขัดแย้งให้จบสิ้น การพยายามสร้างวาทกรรมให้ความขัดแย้งหมดไปนั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เพราะมันไม่จริง เนื่องด้วยมนุษย์มีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติ และการทำลายความขัดแย้งอีกรูปแบบหนึ่งคือการทำให้กลายเป็นความรุนแรง และเมื่อเกิดความรุนแรง จากคนที่เคยเป็น แต่เพียงคู่ขัดแย้งก็กลายเป็นศัตรู ฉะนั้นการรักษาความขัดแย้งคือการป้องกันมิให้คู่ขัดแย้งกลายเป็นศัตรู คงไว้เพียงแต่การเป็นแค่คู่ขัดแย้งเท่านั้น

และความรุนแรงบานปลายกลายเป็นสงคราม สิ่งที่สำคัญของสงครามหาใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์ หรือ การฆ่า แต่คือศัตรู ฉะนั้นระดับของความรุนแรง จึงสามารถเป็นคนที่อยู่ตรงหน้าให้กลายเป็นแบบอื่นได้

สรุปผลการวิจัย

จากภาพยนตร์เรื่อง Invictus ซึ่งเป็นการเล่นเรื่องราวเกี่ยวกับบอติตประธานาธิบดีคนสำคัญของ แอฟริกาใต้ มีการนำเสนอในประเด็นทางด้านสันติวิธีในรูปแบบที่ทำให้เห็นถึงการมีความหวังต่อสันติภาพ เพียงแต่หากเราเข้าใจว่า การสร้างสันติภาพหรือการสร้างความสัมพันธ์เป็นกระบวนการ ซึ่งมีขั้นตอน มีระเบียบวิธีในการดำเนินการ ไม่ใช่เพียงแค่เป็นสิ่งปลูกสร้างขึ้นมาอย่างลอยลอย

เพราะการสร้างความสัมพันธ์นั้น ไม่ใช่เป็นการเพียงแค่ชักชวนให้คนที่เป็คู่ขัดแย้ง หันหน้ามา คินคิน ยิ้มแย้มกัน และทุกอย่างจะสวยงามกลับมาดังเดิม แต่การสร้างสันติภาพระหว่างกันนั้น เป็นการพยายามที่จะแก้ปัญหาความรุนแรง โดยมิได้ใช้วิธีการรุนแรงมาแก้ปัญหาเพื่อให้ความรุนแรงนั้น ลูกกลม บานปลายต่อไป (Problem – solving Approach and not a violent Approach to solve a problem of violence)

และบนพื้นฐานที่ต้องทำความเข้าใจว่า ความรุนแรงไม่ได้เพียงเกิดขึ้นจากผู้กระทำ แต่ยังมีสาเหตุ อื่น ๆ ภายใต้โครงสร้างและวัฒนธรรมแห่งความเกลียดชัง ผู้คนที่แตกต่างจากตัวเอง คอยหล่อเลี้ยงให้ ความชอบธรรมอยู่ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2548) ซึ่งการสนใจเรื่องโครงสร้างแห่งความรุนแรง ไม่ว่าจะ เป็นสาเหตุเชิงโครงสร้างและเงื่อนไขทางความคิด หรือความเชื่อที่ให้ความชอบธรรมต่อความรุนแรง จะทำ ให้วัฏจักรของความรุนแรงที่มีอยู่ในสังคมสามารถจะยุติลงได้

และการสร้างสันติจำเป็นจะต้องเริ่มจากปัจเจกบุคคลเป็นเริ่มต้น โดยการมองผู้เห็นต่างจากเรา เป็นเพียงผู้ที่มีความคิดที่แตกต่างจากเราแต่เพียงเท่านั้น หากใช้ศัตรูคู่อาฆาตที่จำต้องปลิดชีพเสมอไป และ หากความสัมพันธ์เริ่มต้นจากการเป็นศัตรู การเปลี่ยนท่าทีระหว่างกันที่ผ่อนคลายนมากขึ้น เป็นจุดเริ่มต้นที่ ดีของการจะสร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นระหว่างกัน เพราะความรุนแรงในบางมุมมองนั้น เกิดขึ้นแต่เพียงว่า เราอธิบายการดำรงอยู่ของศัตรูในลักษณะใด หากอธิบายว่าพวกเขาเหล่านั้นคือเพื่อน เราก็จะกระทำใน รูปแบบที่ผู้ซึ่งเป็นมิตรสหายจะกระทำกัน แต่หากเรามองว่า พวกเขาเหล่านั้นคือศัตรูที่จะต้องทำลายล้าง ให้สิ้นซาก วิธีการที่จะปฏิบัติต่อกันก็จะกลายเป็นอีกอย่างหนึ่ง ฉะนั้นมุมมองต่อฝ่ายตรงข้ามจึงเป็นสิ่งที่ สำคัญที่สุดสำหรับจุดเริ่มต้นในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- เกล็น ดี เพจ. (2552). รัฐศาสตร์ไม่ฆ่า. [Nonkilling Global Political Sciences] (ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2551). การต่อสู้เวลานี้กำลังเพาะเมล็ดพันธุ์ความรุนแรงขึ้นในสังคม แม้ต่างฝ่ายต่างอ้างสันติวิธี. สืบค้นจาก <https://www.sarakadee.com/2008/12/16/chaiwat-sataanant/3/>
- ณัชชาภัทร อมรกุล. (2563). ผู้นำปัญญาเชิงปฏิบัติ: แมนเดลา ผู้ปลดแอกแอฟริกาใต้. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.
- ณรงคฤทธิ์ อารยะชัยกุล. (2016). แนวทางสร้างสันติภาพของ เนลสัน แมนเดลา ตามหลักพุทธวิธี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ,4(1), 234-242.
- ธนา มณีพฤษ์. (2555). การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 กับแนวคิดมาคิอาเวลลี (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2558). อะไรคือประชาชน: จากโรมันโบราณจนถึง เอ็มมานูเอล โจเซฟ ซีเยส. กรุงเทพฯ : สมมต.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2545). ก่อนจะถึง 14 ตุลาฯ ความเคลื่อนไหวทางการเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษา และปัญญาชนภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร (พ.ศ. 2506-2516). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาร์ติน ลูเทอร์ คิง จูเนียร์. (2563). จงมีจิตใจที่แกร่งและหัวใจที่อ่อนโยน แปลโดยเนติวิทย์ โชติภัทร์ไพศาล. กรุงเทพฯ : สำนักนิสิตสามย่าน.
- สตีธร ธนานิธิโชติ. (2563). ประชาธิปไตยและกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย (Democracy and Democratization). เอกสารประกอบการสอนวิชา ประชาธิปไตยและกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน). (2564). ข้อกำหนดเนลสันแมนเดลา. กรุงเทพฯ : สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- André Munro. (2013). State monopoly on Violence. United Kingdom: Encyclopædia Britannica, Inc.
- Bob Hepple. (2013). Young Man with the Red Tie : a Memoir of Mandela and the Failed Revolution 1960-63. South Africa: Jacana Media.
- Davide Morselli & Stefano Passini. (2010). Avoiding Crimes of Obedience: A Comparative Study of the Autobiographies of M. K. Gandhi, Nelson Mandela, and Martin Luther King, Jr., Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, 16(3), 295-319
- EIBL-EIBESFELDT, Irenäus. (1979). The Biology of Peace and War: Men, Animals, and Aggression. New York: Viking Press.

- Gary Gagliardi. (2007). Sun Tzu's the art of war : plus the ancient Chinese revealed. Seattle, WA: Clearbridge Pub.
- Glenn D. Paige, (2009). Nonkilling Global Political Science. USA: Center for Global Nonkilling.
- Kathrada, Ahmed (2016). A Simple Freedom: The Strong Mind of Robben Island Prisoner No. 468/64. USA: University of Kentucky Press.
- Lasswell, Harold D. and Kaplan, Abraham. 1950. Power and Society: A Framework for Political Inquiry. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- Ruixue Jia and Pinghan Liang. (2012). "Decentralization and Military Coup".in Manas Chatterji (ed.) Contributions to Conflict Management, Peace Economics and Development, 149-170.
- Scott, J. (2006). Social Research and Documentary Sources. Sage Benchmarks in Social Research Methods, Documentary Research Volume 1. SAGE Publication. Online
- Galtung, J. (1999). Conflict transformation by peaceful means: The Transcend method. UN. Retrieved from <https://www.issuelab.org/resources/19719/19719.pdf>
- Kritdikorn Wongsawangpanich. (2019). ชาติที่บีบให้คนชังชาติ: ราคาของจ่านิว รัฐ และอำนาจการยกเว้น. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2565 จาก <https://thematter.co/thinkers/state-makes-you-hate-being-patriot/80591>